

УДК 78.031.4:78.071(477)

DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2026-48-4>

Людмила Василівна Степанова

ORCID: 0009-0003-2164-7938

кандидат педагогічних наук, доцент,

звідувач кафедри музичного мистецтва і хореографії

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

st.nova.mila@gmail.com

Наталія Георгіївна Кьон

ORCID: 0000-0002-8229-502X

кандидат педагогічних наук, професор,

професор кафедри музичного мистецтва і хореографії

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Тетяна Всеволодівна Осадча

ORCID: 0000-0002-6580-6465

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри музичного мистецтва і хореографії

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

tatyana.osadchaya55@gmail.com

Наталія Михайлівна Толстова

ORCID: 0000-0003-4802-512X

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теоретичної, музично-інструментальної
і вокальної підготовки

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

tolstova0810@gmail.com

ВІД АВТЕНТИКИ ДО ПОЛІСТИЛІСТИКИ: РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ КОДІВ У СУЧАСНОМУ ВОКАЛЬНОМУ, ХОРОВОМУ ТА ІНСТРУМЕНТАЛЬНОМУ ВИКОНАВСТВІ

Мета роботи. Дослідження спрямоване на теоретичне обґрунтування процесів ревіталізації етнокультурних кодів у сучасній музично-виконавській діяльності. Метою є виявлення специфіки їхнього функціонування у вокальному, хоровому та інструментальному (бандурному)

мистецтві в умовах модернізації виконавської техніки. Розкривається потенціал нового прочитання традицій як способу самоідентифікації українського мистецтва у глобалізованому світі, де фольклор постає як динамічна система смислів. **Методологія дослідження** ґрунтується на полістилістичному та міждисциплінарному підходах та поєднує методи мистецтвознавства, семіотики та культурології. Системний метод застосовано для аналізу ревіталізації не як механічної реставрації, а як адаптації минулих форм до сучасного соціокультурного середовища. Феномен музичної пам'яті представлено через концепцію «колективного позасвідомого» К. Юнга, що пояснює механізми збереження інтонаційних архетипів. Аналітичний метод залучено для вивчення полістилістичного синтезу. **Наукова новизна** – обґрунтування комплексного осмислення ревіталізації етнокультурних кодів як динамічної системи у вокальному, хоровому та інструментальному виконавстві. Проаналізовано механізми переходу архаїчних кодів (гетерофонія, думний лад) від автентичного першоджерела до новітніх парадигм (етноджаз, електро-фолк, необароко, містерії). Доведено, що ревіталізація є інноваційною стратегією подолання дистанції між національною архаїкою та глобалізованим художнім контекстом. **Висновки.** Доведено, що нове прочитання традицій долає межу між фольклором і академічним стандартом. У вокально-хоровому виконавстві це формує новітню естетику через впровадження народного звукоутворення, гетерофонних структур і сонорних ефектів. В інструментальній сфері бандурне мистецтво трансформує думний лад та епічність у базові константи. Бандура долає стереотип музейного експоната, інтегруючись в академічні форми та електронні експерименти. Жанрово-стильова еволюція відображає діалог традиції та інновації, перетворюючи етнокультурні архетипи на органічний елемент сучасного світового мистецького простору.

Ключові слова: полістилістика, ревіталізація, етнокультурний код, національна ідентичність, етномузичні архетипи, академічний вокал, вокально-хорове та інструментальне виконавство, бандурне виконавство, художня інтерпретація, етностиль.

Stepanova Lyudmyla Vasylivna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Musical Art and Choreography of the State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”; Koehn Natalya Heorhiivna, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Musical Art and Choreography of the State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”; Osadcha Tetiana Vsevolodivna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Theoretical, Musical, Instrumental and Vocal Training of the State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”; Tolstova Natali Mykhailivna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Theoretical, Musical, Instrumental and Vocal Training of the

State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky"

From authenticity to polystylistics: revitalization of ethnocultural codes in contemporary vocal, choral, and instrumental performance

Purpose of the study. The research aims to theoretically substantiate the processes of revitalizing ethnocultural codes in contemporary musical performance. The objective is to identify the specifics of their functioning within vocal, choral, and instrumental (bandura) arts amidst the modernization of performing techniques. It reveals the potential of reinterpreting traditions as a means of self-identification for Ukrainian art in a globalized world, where folklore emerges as a dynamic system of meanings. **Methodology.** The research is based on an interdisciplinary approach combining methods of art studies, semiotics, and cultural studies. A systemic method is applied to analyze revitalization not as a mechanical restoration, but as an adaptation of past forms to the contemporary sociocultural environment. The phenomenon of musical memory is explored through C. Jung's concept of the "collective unconscious," explaining the mechanisms of preserving intonational archetypes. The analytical method is employed to study polystylistic synthesis. **Scientific novelty.** This study provides the first comprehensive conceptualization of the revitalization of ethnocultural codes as a dynamic system in vocal, choral, and instrumental performance. It analyzes the transitional mechanisms of archaic codes (heterophony, *duma* mode) from their authentic primary sources to contemporary paradigms (ethno-jazz, electro-folk, neo-baroque, mysteries). The research proves that revitalization serves as an innovative strategy for bridging the gap between national archaism and the globalized artistic context. **Conclusions.** The study demonstrates that reinterpreting traditions blurs the boundary between folklore and academic standards. In vocal and choral performance, this shapes a new aesthetic through the implementation of traditional folk voice production, heterophonic structures, and sonoric effects. In the instrumental domain, bandura art transforms the *duma* mode and epic nature into fundamental constants. The bandura overcomes the stereotype of a museum artifact, successfully integrating into academic forms and electronic experiments. This genre-stylistic evolution reflects a dialogue between tradition and innovation, transforming ethnocultural archetypes into an organic element of the contemporary global artistic space.

Key words: polystylistics, revitalization, ethno-cultural code, national identity, ethnomusical archetypes, academic vocals, vocal-choral and instrumental performance, bandura performance, artistic interpretation, ethno-style.

Актуальність теми. Сьогодні, в умовах повномасштабного вторгнення та екзистенційних загроз українській державності, особливої гостроти набуває питання збереження й актуалізації культурної спадщини як фундаментального чинника національної ідентичності та духовного суверенітету. Оскільки вагому

роль у процесах формування ідентичності відіграє мистецьке середовище, особливої ваги набуває глибоке відновлення та нове прочитання національних традицій як джерела життєздатності сучасної культури. Важливість такого підходу зумовлена потребою регенерації «інтонаційного словника» нації, де етно-музична стилістика виступає не як статичний музейний експонат, а як динамічна система смислів. Сучасний науковий дискурс засвідчує, що ревіталізація етнокультурних кодів є способом самоідентифікації українського мистецтва у світовому просторі, що виявляється у відмові від буквального копіювання минулого на користь створення нових художніх смислів на основі архаїчних архетипів.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні ревіталізації етнокультурних кодів у сучасній музично-виконавській діяльності, а також у виявленні специфіки їхнього функціонування у вокально-хоровому та інструментальному (зокрема бандурному) мистецтві в умовах оновлення жанрово-стильової палітри та модернізації виконавської техніки.

Наукова новизна. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному теоретичному осмисленні процесів ревіталізації етнокультурних кодів як динамічної системи у тривимірному просторі сучасної музично-виконавської діяльності (вокальної, хорової та інструментальної). Вперше системно проаналізовано механізми переходу архаїчних кодів (гетерофонія, думний лад, специфічні прийоми звуковидобування) від стану автентичного першоджерела до їхнього органічного вживлення у новітні полістилістичні парадигми (етно-джаз, електро-фолк, необарокові інтерпретації, театралізовані містерії). Доведено, що ревіталізація виступає не реставраційною практикою, а інноваційною стратегією самоідентифікації та подолання культурної дистанції між національною архаїкою та глобалізованим художнім контекстом.

Виклад основного матеріалу. Нове прочитання етномузичних традицій у вокально-хоровій та інструментальній сферах дозволяє подолати межу між автентичним першоджерелом і академічним стандартом, створюючи унікальний мистецький синтез. У вокально-хоровому виконавстві цей процес виявля-

ється у віднайдені втрачених технік інтонування й артикуляції, що в синергії із сучасною композиторською мовою формують новітню естетику національного звукообразу. Водночас ревіталізація інструментальних традицій передбачає переосмислення виконавських прийомів і тембральних можливостей народних інструментів, сприяючи їхній повноцінній інтеграції у світовий академічний контекст.

Термін «ревіталізація» введено в дослідження з позицій системного підходу, семіотики та культурології для точнішого окреслення процесів актуалізації етнокультурних кодів. Етимологічно ця дефініція походить від англійського *revitalization* (лат. «*re-*» – знову, «*vita*» – життя) і перекладається як «повернення до життя» або «оживлення» [4]. В українському науковому дискурсі поняття часто фігурує як синонім до слів «відродження», «відновлення» чи «реновація», проте воно має суттєву семантичну відмінність і вищий рівень методологічної універсальності. На відміну від «відродження» (*revival*), що здебільшого фокусується на реставрації чи механічній реконструкції минулих форм, ревіталізація передбачає не просто повернення втраченого, а його функціональне оновлення та адаптацію до викликів сучасного соціокультурного середовища.

У контексті нашого дослідження вона розглядається як динамічний процес, де етнокультурний код із пам'ятки давнини перетворюється на активний складник сучасного академічного виконавства. Це означає, що архаїчні пласти (фольклорні інтонації, ладові структури, специфічні техніки звуковидобування) не копіюються механічно, а набувають «нового життя» шляхом:

- інтеграції в новітні композиторські техніки та практики полістилістичного синтезу (етно-джаз, неостильові інтерпретації, електро-фолк);

- органічного поєднання академічної манери виконання з автентичними формами звукоутворення (використання природної резонаторної бази, гетерофонної фактури, сонорних і мікроінтервальних ефектів);

- модернізації виконавського інструментарію та електронної ревіталізації акустичної природи інструментів (завдяки новітнім технологіям обробки, семплуванню та синтезу тембрів);

– ретрансляції етнокультурних кодів та архаїчних архетипів у комплексних сценічних інтерпретаціях, перформансах і театралізованих дійствах (містеріях), де візуальний і ритуальний компоненти мають паритетне значення з акустичним;

– психоемоційної та смислової актуалізації історичної пам'яті через вокальну й інструментальну саморегуляцію сучасного митця.

Відтак ревіталізація постає стратегією подолання культурної дистанції між минулим і сьогоденням, забезпечуючи життєздатність національного мистецького коду в умовах глобалізації. Сьогодні популяризація етностилістичних музично-виконавських традицій є не лише актом художньої рефлексії, а стратегічним завданням мистецтвознавчої науки й педагогіки, спрямованим на зміцнення культурного імунітету та репрезентацію самобутнього обличчя України на міжнародній арені. Саме нове прочитання традицій уможлиблює перетворення історичної пам'яті на дієвий ресурс розвитку професійного виконавства.

У науковому дискурсі феномен музичної пам'яті народу трактується як динамічна система збереження архетипних інтонаційних структур, які О. Козаренко та інші вітчизняні дослідники визначають як «коди» [2]. Вони існують у «колективному позасвідомому» у формі стійких ритмоформул, ладових зворотів (зокрема трихордовості, вузькооб'ємних ладів) та специфічних технік звуковидобування. За К. Юнгом, колективне позасвідоме – це найглибший, спільний для всього людства шар психіки, що складається з уроджених універсальних образів і архетипів [8]. На відміну від особистого несвідомого, воно не формується індивідуальним досвідом, а є спадковим сховищем пам'яті людства, що маніфестується в міфах, релігіях, мистецтві та сновидіннях. Його змістом є архетипи – універсальні першообрази, схеми та моделі поведінки, що існують поза часом і простором. Вони виявляються в культурах усіх народів (наприклад, архетипи Матері, Героя, Землі, Сонця тощо) і виступають тією «загальнолюдською пам'яттю», яка пояснює творення схожих символів і сюжетів представниками різних культур, що ніколи не контактували між собою.

Для мистецтвознавства, культурології, мистецької педагогіки цей феномен є фундаментальним, оскільки пояснює існування стійких ритмічних, інтонаційних і візуальних кодів, які сприймаються нацією на підсвідомому рівні. У сучасному науковому дискурсі, зокрема в працях семіотиків і музикознавців (У. Еко, М. Еліаде, О. Козаренко, С. Гриця, І. Пяковський, О. Рощенко, М. Черкашина-Губаренко та ін.), термін «колективне позасвідоме» застосовується для опису того, як архаїчні пласти культури продовжують жити в новітніх творах, навіть якщо автор не вдається до їх свідомого копіювання. Відповідно до цієї концепції, ревіталізація музичних кодів здійснюється через механізм «актуалізації пам'яті» (за К. Юнгом), завдяки чому давні пласти фольклору стають підґрунтям для сучасних композиторських і виконавських інтерпретацій [8]. З огляду на це, доцільно детальніше розглянути процеси тембральної та стильової взаємодії в сучасній музичній практиці.

Найбільш складним і водночас репрезентативним у цьому контексті є вокальний аспект, адже голос – це «живий інструмент» репрезентації національної самобутності, нерозривно пов'язаний із ментальністю й світовідчуттям народу, його мовою та мелосом. Саме вокал найповніше транслює національні інтонації, емоційність і художнє мислення. Для народного співу характерним є специфічне тембральне забарвлення – так званий «відкритий звук» або грудне звучання. У сучасному академічному вокалі ці риси органічно поєднуються з традиціями класичного співу, що проявляється у свідомому застосуванні елементів народної манери, яка додає голосу більшої виразності, природності та емоційної сили. Важливим аспектом є також імітація звуків природи або тембрів народних інструментів, що поглиблює національний колорит. Еталон такого синтезу автентичного народного співу та професійної сценічної культури сформувала видатна співачка Ніна Матвієнко, чия діяльність стала орієнтиром для наступних поколінь виконавців. Її творчість довела можливість органічного введення традиційної вокальної манери в академічний простір без втрати її природної виразності та інтонаційної самобутності.

Продовжуючи цю лінію, сучасні митці формують власні інтерпретаційні моделі, поєднуючи елементи народного звукоутворення з професійно опрацьованою вокальною технікою. Зокрема, різні підходи до осмислення етнокультурних кодів у виконавстві демонструють Уляна Горбачевська, Сусанна Карпенко, Наталія Половинка та Мар'яна Садовська. Їхня творчість вирізняється прагненням до збереження природної тембральної відкритості голосу, гнучкості інтонування та глибини емоційного висловлювання. Завдяки цьому формується нова якість вокального мистецтва, де традиційні етнокультурні елементи набувають актуального звучання, збагачують сучасний академічний простір і сприяють утвердженню національної художньої ідентичності.

Ревіталізація етнокультурних кодів у сучасному вокальному мистецтві розгортається як у межах академічного звучання, так і через активну взаємодію з іншими музичними жанрами. Йдеться про інтеграцію елементів народної вокальної манери у джаз, рок, ф'южн тощо. Такий підхід розширює художньо-виражальні можливості голосу та стимулює формування нових інтерпретаційних моделей, що проявляється у свідомому використанні «відкритого звуку» і природної резонаторної бази народного співу в поєднанні з академічною та естрадною техніками звуковедення. Водночас у сучасному сценічному виконавстві спостерігається екстраполяція імпровізаційної природи джазу та ритмічної пульсації рок-музики в етнокультурне поле. Це генерує нову полістилістичну якість звучання, де архаїчний код органічно сплітається з модерновими мистецькими парадигмами. Наслідком цих процесів є кристалізація нових жанрово-стильових утворень (етно-джазу, етно-року, фольклорного ф'южну), яскраво представлених у творчості Р. Кириченко, Іларії (І. Цуканової), М. Садовської, а також гуртів «ДахаБраха», «ОНУКА», «Go_A» та інших.

У хоровому мистецтві процеси ревіталізації етнокультурних кодів набувають особливої масштабності, перетворюючи колективне виконавство на потужний медіум актуалізації національної пам'яті. Сучасні хорові колективи виходять за межі класичного академічного канону, експериментуючи з тембровими

контрастами та поєднуючи академічно вивірене ансамблеве звучання з елементами народної манери співу окремих груп голосів. Це виявляється у створенні складних тембрових опозицій, де бездоганно вивірене академічне ансамблеве звучання контрастує з автентичним «білим» звуком або специфічним грудним резонуванням окремих партій. Такий синтез дозволяє відтворити багатошаровість українського звукового ландшафту, де індивідуальна фольклорна барва стає органічною частиною цілісної академічної партитури.

Важливою ознакою сучасної хорової творчості є радикальне розширення звукової палітри через залучення нетрадиційних вокальних прийомів. Наприклад, у виконанні вокального ансамблю «Alter Ratio», камерного хору «Хрещатик» чи хору «Київ», а також у перформансах етно-хаос гурту «ДахаБраха», автентичні штрихи (вигуки, шепіт, сонорні шумові ефекти та імітація природних звуків – акустична мімікрія) перестають бути просто декоративними елементами. Вони набувають статусу фундаментальних концептуальних смислоутворювачів, що визначають архітектуру та семантичну глибину художнього образу. Ці прийоми функціонують як інтонаційні архетипи, що відсилають слухача до архаїчних форм музикування: обрядових закликань, голосінь та ритуальних дійств. Використання подібних засобів перетворює хоровий перформанс на акт «проживання» етнічного минулого, де голос постає не лише як носій мелодії, а як потужний інструмент магічного впливу.

Фундаментальною тенденцією ревіталізації в хоровому просторі є переосмислення фактурної організації творів. Замість традиційної гомофонно-гармонічної вертикалі автори та виконавці дедалі частіше звертаються до гетерофонних структур, що є генетично притаманними українській народній традиції. Гетерофонія у сучасному хоровому виконавстві дозволяє відтворити ефект «гуртового співу», де кожен голос зберігає певну лінійну автономність, створюючи при цьому рухливе, «мерехтливе» акустичне плетиво. Така нелінійна організація музичного матеріалу руйнує темперовану статичність і повертає хоровому звучанню його природну, мікроінтервальну гнучкість.

У контексті ревіталізації етнокультурних кодів у сучасному академічному виконавстві, зокрема в оперних постановках і концертних програмах, сьогодні активно впроваджуються художні підходи, що передбачають органічне поєднання академічної вокальної техніки з елементами традиційного народного звукоутворення. В інтерпретаціях українського репертуару простежується прагнення до збереження інтонаційної природи національної музичної мови, що виявляється у специфічній роботі з тембром, дикцією та фразуванням співаків. Диригенти орієнтують виконавців на досягнення природності звучання, помірковане використання «відкритого» звуку, а також на відтворення характерної для народної традиції інтонаційної гнучкості. Такий підхід сприяє подоланню надмірної уніфікації академічного вокалу та актуалізує його етнокультурні витoki. Подібні тенденції простежуються в діяльності провідних українських диригентів-хормейстерів, зокрема Євгена Савчука, Богдана Пліша, Миколи Гобдича. У їхній творчій практиці відчутне прагнення до відтворення національної специфіки хорового звучання через уважне ставлення до фольклорних першоджерел, використання тембрової диференціації голосів, а також звернення до традиційних принципів багатоголосся.

Важливим аспектом є також репертуарна політика, у межах якої поєднуються класичні твори з композиціями, що містять фольклорні джерела або їх сучасне переосмислення. У хорових епізодах проєктів часто простежується орієнтація на темброву диференціацію звучання, використання прийомів, наближених до народного багатоголосся, а також підкреслення ритмо-інтонаційної специфіки української музичної традиції. Сучасна диригентська практика демонструє актуальну тенденцію до інтеграції етнокультурних елементів в академічний виконавський простір, що сприяє розширенню його виражальних можливостей та поглибленню національно-стильової ідентичності сучасного музичного мистецтва. Це породжує нову мистецьку якість – модерну сонорність, у якій колективний голос нації звучить актуально, зберігаючи при цьому свою архаїчну ідентичність.

Проте ревіталізація етнокультурних кодів не обмежується лише вокальною сонорністю. Якщо у вокальному мистецтві в цьому процесі домінуючими є психоемоційне та смислове осягнення поетичного тексту, то в контексті української музично-виконавської традиції цей процес знаходить своє нерозривне продовження в інструментальній сфері. Історично сформований синтез «голосу та струни», притаманний кобзарській традиції, сьогодні трансформується в новітні форми академічного виконавства. Це зумовлює необхідність розгляду ревіталізаційних процесів у бандурному мистецтві, де етнічний код об'єктивується вже не лише через слово, а й через специфічну конструктивну та жанрово-стильову природу інструмента.

У сучасному соціокультурному просторі бандурне мистецтво демонструє динамічну трансформацію, що базується на ревіталізації традиційного етнокультурного коду та його інтеграції в новітні мистецькі практики. Витоки цієї еволюції нерозривно пов'язані з кобзарською традицією, де домінував думний епос із такими визначальними рисами, як нерівноскладовість віршів [5], речитативно-декламаційна манера виконання, вільний нефіксований метр та специфічний ладово-інтонаційний стрій (зокрема, тяжіння до діатоніки з частою перемінністю ладу) [3, с.64]. Нині ці архетипні ознаки не нівелюються, а глибоко переосмислюються в парадигмі академічного виконавства.

Сучасною аудиторією бандура сприймається як дещо більше, ніж просто традиційний народний інструмент: у перформативному дискурсі вона виступає як концептуальний репрезентант національного духу та культурної ідентичності. Ключовою константою українського бандурного мистецтва, що віддзеркалює глибинні пласти національної пам'яті, є думний лад – унікальна модальна система, організована поза межами класичної тонально-гармонічної ієрархії. Визнаний об'єктом нематеріальної культурної спадщини, цей музично-теоретичний і філософський артефакт становить основу українського епосу та кобзарсько-лірницької традиції, забезпечуючи її багатовікову тяглість. У сучасному мистецькому просторі думний лад слугує інтонаційним базисом музичної мови та визначає епічний тип

мислення. До його визначальних характеристик належать специфічна інтонаційна природа, варіативність ступенів, мобільність ладових опор та абсолютне домінування мелодичного начала. Зазначені феномени виступають фундаментальними чинниками, що формують етнокультурний код і гарантують спадкоємність між автентичною кобзарською практикою та сучасним академічним виконавством.

У сучасному науковому дискурсі С. Грица, А. Іваницький, О. Козаренко, Ю. Чекан та ін. зауважується на антропологічному та культурно-смісловому вимірах музичної інтонації як специфічної форми пізнання світу [2; 5; 7]. У такому ракурсі, думний лад доцільно розглядати як інтонаційний код національного світосприйняття, у структурі якого синтезуються історична пам'ять, глибока емоційна рефлексія та духовний досвід покоління. Мелодика дум спирається на речитативно-декламаційний принцип, чим досягається нерозривний зв'язок музичного та вербального компонентів. Ця синкретичність детермінує вільну, нефіксовану метроритмічну організацію та імпровізаційну природу виконавського акту. Цілком обґрунтованою є думка дослідників М. Хая, К. Черемського та ін. про те, що кобзарська традиція постає формою історичної нарації, у якій музика слугує інструментом «озвучення» національної історії та акумульованого колективного досвіду [6].

Трансформуючись у площині сучасного академічного виконавства, думний лад і епічність повною мірою зберігають свою ідентифікаційну функцію. Вони органічно вплітаються у складні композиційні форми, поліфонічну фактуру та новаторські темброві моделі, незмінно залишаючись маркерами національного стилю. По суті, ці феномени діють як семіотичні коди, що гарантують впізнаваність української музичної мови у глобалізованому культурному просторі.

Епічна домінанта бандурного виконавства не втрачає актуальності й сьогодні, набуваючи особливого екзистенційного значення в умовах національних випробувань російсько-української війни (зокрема, у творчості Д. Губяка, С. Данилейка, Ю. Кочержинського, М. Круть, В. Нечепи та ін.). Епічний вимір

мистецтва перетворюється на потужний інструмент духовної підтримки та символічного осмислення трагічної, проте героїчної сучасної реальності. Надзвичайної ваги в цьому контексті набуває подвижницька концертна, волонтерська та просвітницька діяльність сучасних митців (Я. Джузь, Т. Компаніченко, М. Трубніков та ін.), спрямована на піднесення бойового духу захисників України. Загалом, епічність виступає закономірним продовженням ладово-інтонаційної специфіки думного мелосу. Вона реалізується через тяжіння до масштабних розгорнутих форм, вираженої наративності та високого рівня узагальнення художнього мислення.

У цьому контексті сучасне переосмислення кобзарської традиції долає межі суто музичного виконання, еволюціонуючи у комплексні перформативні практики, де візуальний, наративний та ритуальний складники набувають паритетного значення з акустичним. Яскравим прикладом такої тенденції слугують музично-історичні містерії Тараса Компаніченка та гурту «Хорея Козацька», які репрезентують не просто концертний формат, а масштабні акти реконструкції національної пам'яті у вигляді театралізованого дійства. Завдяки залученню автентичного інструментарію (старосвітська бандура, кобза, колісна ліра), відтворенню історичних строїв та застосуванню сакралізованої манери комунікації з реципієнтом, відбувається повноцінне відродження архетипу кобзаря-наратора – ключового носія лицарського епосу. Відтак, сценічне дійство-реконструкція лицарської культури українського бароко трансформується в містерію, де старовинні канти, псалми та думи функціонують як гостроактуальний маніфест, залучаючи слухача до безпосередньої співучасті в історичному процесі.

У контексті нашого дослідження пріоритетним аспектом сучасного бандурного виконавства вбачається не стільки трансляція індивідуальних переживань, скільки репрезентація колективного історичного досвіду, акумульованого в образах звичаєвого минулого, безперервної боротьби та непорушних моральних імперативів. Слід наголосити, що епічність виконує як естетичну, так і надзвичайно важливу соціокультурну функ-

цію. Історично місія кобзарів і бандуристів полягала у збереженні суспільної моралі та підтримці національної свідомості, що стає життєво необхідним у кризові історичні епохи. Відповідно до сучасних наукових візій, бандурне мистецтво впродовж століть залишається надійним транслятором історичної пам'яті та дієвим механізмом консолідації української нації.

Розвиток бандурного мистецтва генерує потужний імпульс для ревіталізації етнокультурних кодів у сфері сучасного академічного музикування. Процес академізації фольклорного першоджерела яскраво ілюструється суттєвим розширенням жанрової палітри репертуару. Бандура успішно інтегрується у форми великої академічної традиції – концерти для інструмента із симфонічним оркестром, сонати, партити та сюїти. Це беззаперечно підтверджує її статус як повноцінного академічного інструмента, що володіє ресурсом для втілення складної музичної драматургії та концептуального мислення. При цьому дбайливо зберігається інтонаційна пам'ять традиції: вона прослуховується у специфічних мелодичних зворотах, ладових комплексах і неповторній тембристиці. Таким чином, думний лад та епічність постають як базові інтонаційно-сміслові структури, інкорпоровані в систему полістилістичного мислення сучасного виконавця. Вони діють як первинний етнокультурний код, який у ході творчої інтерпретації не консервується, а гнучко трансформується під впливом новітнього художнього контексту.

Однією з провідних тенденцій осучаснення інструмента є стильовий синтез. З одного боку, бандура активно залучається до етно-джазових практик, де її унікальна багатострунна конструкція створює неосяжні можливості для розгорнутої імпровізації, щільної акордової фактури та витонченої ритмічної варіативності. З іншого боку, інструмент органічно вливається в простір неостильових (зокрема, необарокових) інтерпретацій: його специфічний тембр, що викликає алузії на клавесинну звучність, сприяє реконструкції аури старовинної музики на новому щаблі мистецького осмислення.

Виятково показовою тенденцією є електронна ревіталізація бандурного звучання в межах таких актуальних напрямів,

як ембієнт, техно та електро-фолк. Завдяки новітнім технологіям електронної обробки, семплування та синтезу тембрів акустична природа інструмента трансформується, проте його глибинний етнокультурний код залишається неушкодженим на рівні інтонаційної логіки, мелодики та символічного змісту. Ця ревіталізація в просторі сучасної поп- та інді-культури нерідко ґрунтується на виразному контрасті між архаїкою інструментального тембру та футуристичністю сценографічних рішень. Зокрема, у творчості таких проєктів, як ONUKA, бандура фігурує не як ретранслятор традиції, а як повноцінний інструмент радикального звукового експерименту, концептуально вбудовуючись у строгу, мінімалістичну, подекуди кіберпанкову естетику шоу. Натомість Марина Круть трансформує власні виступи у формат камерних інді-перформансів, де бандура стає засобом глибокої особистісної сповіді. Подібні мистецькі стратегії сприяють потужній деконструкції стереотипу щодо сприйняття народних інструментів як суто «музейних» експонатів, перетворюючи бандуру на органічний елемент новітнього урбаністичного та електронного середовища [1].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що жанрово-стильова еволюція бандурного мистецтва відображає комплексний процес діалогу традиції та інновації, у якому етнокультурні архетипи не лише оберігаються, але й набувають новітніх, багатомірних форм художньої репрезентації в сучасному академічному просторі.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що ревіталізація етнокультурних кодів у сучасному академічному виконавстві постає не як механічна реставрація чи реконструкція архаїчних зразків, а як інноваційний та динамічний процес їхнього функціонального оновлення. Цей процес дозволяє подолати культурну дистанцію між минулим і сьогоденням, перетворюючи національну історичну пам'ять на дієвий ресурс для розвитку сучасного професійного виконавства в умовах глобалізації.

У вокально-хоровому мистецтві зазначена тенденція реалізується через подолання надмірної уніфікації академічного співу шляхом органічної інтеграції елементів традиційного звукоутво-

рення. Залучення природної резонаторної бази, автентичного «відкритого звуку», специфічних сонорних ефектів та звернення до генетично притаманної українській традиції гетерофонної фактури сприяють кристалізації новітньої національної сонорності. Це забезпечує розширення художньо-виражальних горизонтів та уможливує вільне функціонування голосу на перетині академічної традиції з полістилістичними мистецькими парадигмами.

В інструментальній сфері, зокрема в бандурному виконанстві, етнічний код трансформується зі збереженням своєї епічної домінанти та унікального думного ладу. Сучасною аудиторією бандура сприймається як дещо більше, ніж просто традиційний народний інструмент, функціонуючи у перформативному дискурсі як концептуальний репрезентант національного духу. Ця еволюція охоплює широкий спектр форм художньої репрезентації – від масштабних театралізованих містерій та інтеграції у великі форми академічної традиції до етно-джазового стильового синтезу й радикальної електронної ревіталізації.

Відтак, комплексна жанрово-стильова еволюція національного музичного мистецтва доводить, що глибоке переосмислення фольклорних першоджерел ефективно деконструює стереотипи про сприйняття народних інструментів як суто «музейних» експонатів. Завдяки ревіталізації етнокультурні архетипи не лише оберігаються, але й набувають новітніх, багатомірних форм, перетворюючи українську музичну традицію на конкурентоспроможний, самобутній та семантично глибокий елемент сучасного академічного простору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дутчак В., Карась Г. Естрадні виміри сучасного бандурного мистецтва. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство*. 2023. № 44. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpm.vi44.610>
2. Козаренко О. В. Феномен української національної музичної мови. Львів : Наукове товариство ім. Шевченка, 2000. 285 с.
3. Крусь О. П. Історія української музики від витоків до середини ХІХ століття : навч.-метод. посіб. Луцьк : Надстир'я, 1999. 138 с.
4. Сучасний словник іншомовних слів / уклад.: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2006. 789 с.

5. Українські народні думи. Упорядкували, підготували до друку С. Грица А. Іваницький, А. Філатова, Д. Шириця. Від упорядників, вступна стаття, коментарі та примітки С. Грици. Київ, 2007. 822 с.

6. Хай М. Музично-інструментальна культура українців як складова формування національного світогляду: Вітчизняна та світова музична практика: традиція, глобалізація, культурний діалог. *Аспекти історичного музикознавства*, 2020. Вип. 19, 94–119. <https://doi.org/10.34064/khnum2-19.06>

7. Чекан Ю. Інтонаційний образ світу : монографія. Київ : Логос, 2009. 226 с.

8. Jung C. G. *The Archetypes and the Collective Unconscious*. 2nd ed. Princeton University Press, 1969. 451 p.

REFERENCES

1. Dutchak V., Karas' H. (2023). Estradni vymiry suchasnoho bandurnoho mystetstva. *Ukrayins'ka kul'tura: mynule, suchasne, shlyakhy rozvytku. Mystetstvoznavstvo*. № 44. [in Ukrainian]

2. Kozarenko O. V. (2000). Fenomen ukrayins'koyi natsional'noyi muzychnoyi movy. L'viv : Naukove tovarystvo im. Shevchenka. 285 s. [in Ukrainian]

3. Krus' O. P. (1999). Istoriya ukrayins'koyi muzyky vid vytokiv do seredy XIX stolittya : navch.-metod. posib. Luts'k : Nadstyr'ya. 138 s. [in Ukrainian]

4. Suchasnyy slovnyk inshomovnykh sliv / uklad.: O. I. Skopenko, T. V. Tymbalyuk. Kyiv : Dovira, 2006. 789 s. [in Ukrainian]

5. Ukrayins'ki narodni dumy. Uporyadkuvaly, pidhotuvaly do druku S. Hrytsa A. Ivanyts'kyu, A. Filatova, D. Shchyrytsya. Vid uporyadnykiv, vstupna stattya, komentari ta prymitky S. Hrytsy. Kyiv, 2007. 822 s. [in Ukrainian]

6. Khay, M. (2020). Muzychno-instrumental'na kul'tura ukrayintsiv yak skladova formuvannya natsional'noho svitohlyadu: Vitshyznyana ta svitova muzychna praktyka: tradytsiya, hlobalizatsiya, kul'turny dialoh. *Aspekty istorychnoho muzykoznavstva*, Vyp. 19, 94–119. [in Ukrainian]

7. Chekan Y. (2009). Intonatsiynyy obraz svitu : monohrafiya. Kyiv : Lohos. 226 s. [in Ukrainian]

8. Jung C. G. (1969). *The Archetypes and the Collective Unconscious*. 2nd ed. Princeton University Press. 451 p. [in English]

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026